

*Žmogau,
Nusilenk Lietuvių tautai.
Ir dovanok Jai
Savo galingo proto sukurtą stebuklą.
Dim. plk.ltn. Juozas Jankauskas*

Šių žodžių autorius, stebėdamas dabartinį mūsų gyvenimą, su širdgėla konstatuoja: „Visuomenė su širdies skausmu laukia stebuklo iš savo valstybės vadovų...Dabar gi piliečių pasitikėjimo savo valdžia seniai nebeliko. Valstybės vežimas, tempiamas sena struktūrine virve... Ir tai darosi pavojinga“.

Jo nuomone, Lietuvą iš komunistinės stagnacijos balos, sukurtos genseko A. M. Brazausko ir jo grupės draugų, dabartinę Lietuvą gali išgelbėti tik stebuklas. Tačiau skirtingai nuo kitų mąstytojų sąvokoje „stebuklas“ nematančių jokių konkrečių kontūrų, išmintingas Lietuvos karininkas tuos kontūrus brėžia vienprasmiškai ir drąsiai. Jo nuomone, pirmasis stebuklo veiksmai būtų - piliečių didesnis aktyvumas, dalyvaujant valstybės valdyme, o antrasis veiksmai turėtų būti - Piliečių savisaugos korpuso sukūrimas. Jo pagrindinis veiklos baras būtų - žadinti Lietuvos žmonių tautinę ir pilietinę savimonę; aktyviai ir neslepiant tiesos aiškinti žmonėms, kas vyksta Lietuvos politikoje, ekonomikoje ir socialiniame gyvenime.

Nors autoriaus dienos sparčiai ritasi į brandžius jubiliejus, tačiau jo vertybių sistema, suformuota tikroje lietuviškoje šeimoje ir tikroje prieškario Lietuvos tautinėje mokykloje ir ypač jų išugdytas padorumo imperatyvas, neleidžia jam trauktis iš Laisvės kovotojų rikiuotis ir likti abejingam savo Tautos ir savo Valstybės likimui. Tuo prieškario kartos inteligentija labiausiai ir skiriasi nuo dabartinių kartų Lietuvos žmonių - be šaknų, be Tėvynės, praradusių bendražmogiškąsias ir tautines vertybes, virtusių pasaulio klajokliais.

Juozas Jankauskas gimė 1914 m. rugpjūčio 4 d. Biržų apskr. Grincagalės kaime, vidutinio ūkininko šeimoje. Keturių vaikų šeimoje jis buvo vyriausias. 1934 m., Juozas. Tada turėjęs 19 metų, įstojo į Karo mokyklą, norėdamas įgyti lakūno specialybę. Tačiau Kauno Karo komendantūra, susipažinusi su jaunuolio asmens duomenimis, jam pasiūlė stoti į specžvalgybos-kontržvalgybos mokyklą. Baigęs šią mokyklą ir atlikęs privalomą stažuotę kariniuose daliniuose, Juozas Jankauskas 1936 m. rudenį tapo Lietuvos Slaptojo ypatingojo skyriaus žvalgu-kontržvalgybininku. Tose pareigose dirbo iki pat okupacijos 1940 metais.

Tais metais mirė jo tėvas. Todėl Juozas Jankauskas grįžo į namus, pasiryžęs ūkininkauti. Prasidėjus karui ir Tautos sukilimui, 1941 m. birželio 22 d., Juozas Jankauskas, atvykęs į Alizavą, čia įkūrė Tautos sukilimo posyrį, išklė Lietuvos Trispalvę. Juozas Jankauskas būrio vyrų vienbalsiai buvo išrinktas šio būrio vadu. Akcijoje dalyvavo Panevėžio apygardos prokuroras kpt. Piliponis, vyr. ltn. Povilas Dragūnas, j.ltn Vytautas Grybinas, Suvalkijos partizanų apygardos vado Fausto Grybino brolis. Akcijoje taip pat dalyvavo ir poetė Akvilija Marcinkevičiūtė, apie kurią neseniai rašiau. (Voverienė O. Jos kelias nebuvo rožėmis klotas... // Lietuvos Aidas. - 2006, rugs.1,p.1,4).

Alizavos būrys buvo įpareigotas ginti kooperatyvų parduotuves, sandėlius, bei gyventojus nuo plėšikaujančios besitraukiančios rusų kariuomenės. Ruoštasi vykti į pagalbą Kauno sukilėliams, tačiau vokiečiams Kauną okupavus, ten sukilimo ugnis užgėso.

Vokiečių okupacijos metais Lietuvos Laisvės armija buvo pavedusi Juozui Jankauskui užmegzti ryšį su vokiečių politinės policijos štabu Kaune, siekiant išgelbėti Panevėžio Vietinę karių rinktinę nuo sunaikinimo. Jam pavyko užduotį įvykdyti. Apie tą įvykį su dideliu dėkingumu prisimena Panevėžyje tuo metu rinktinėje tarnavęs plk.ltn Petras Narinkevičius. Po to, Juozui Jankauskui buvo pavesta organizuoti pagrindinę veiklą, siekiant apsaugoti Lietuvos vyrus nuo jų mobilizacijos į vokiečių kariuomenę.

1944 m., prasidėjus antrajai rusų okupacijai, Juozui Jankauskui teko slapstyti. NKVD gerai buvo informuota apie jo veiklą prieškario Nepriklausomoje Lietuvoje ir vokiečių okupacijos metais. Įkaitu už jį enkavedistai suėmė Juozo jaunesnįjį brolį Joną Jankauską. Gelbėdamas brolį Juozas pakliuvo į ypač žiaurių enkavedistų smeršininkų nelaisvę ir buvo atgabentas į Lukiškių kalėjimą. Čia buvo žiauriai tardomas 7 mėnesius ir 1945 m. gegužės 5 d. Karo tribunolo nuteistas sušaudyti. Jo bendražygis Povilas Dragūnas buvo nuteistas 10 metų griežtojo režimo lagerių. Kalinių mirtininkų evakuacijos metu Juozas Jankauskas atsitiktinumo dėka nebuvo sušaudytas. Jam skirta mirties bausmė pakeista 20 metų griežtojo režimo lagerių ir 5 metams tremties be teisių. Bausmę atlikti buvo išvežtas į Džezkazgano vario kasyklas. Tai buvo tikras mirties fabrikas. Iš 11 rūkstančių čia atgabentų politinių kalinių po 6 mėnesių gyvi liko tik 800. Juozui Jankauskui irgi nebuvo lemta čia mirti.. Nerami Juozo kovotojo dvasia, net ir tokiose aplinkybėse buvo sparnuojama laisvės siekiu. Kartu su kitais lietuviais politiniais kaliniais Leonu Račiūnu, Vytautu Kruikiūnu, Miku Klusu jie įkūrė pagrindinę organizaciją, kurios vadu tapo Juozas Jankauskas. Šioje organizacijos tikslas buvo vienyti šio kalėjimo politinius kalinius, kelti jų dvasią kovoje su vietos administracijos savivale, teikti moralinę ir kiek įmanoma tokiose sąlygose materialinę paramą silpniesiems, užmegzti ryšius su kitų tautų politiniais kaliniais ir bendromis jėgomis priešinti čekistų vykdomai genocido programai. Kovos dvasia teikė jėgų išlikti ir vilties tapti laisvais. Pogrindžio organizacija veikė iki pat Kengyro sukilimo, po kurio lageris buvo išformuotas, o likę gyvi kaliniai išsiuntinėti į kitus Rusijos griežtojo režimo lagerius.

1957 metais Juozas Jankauskas grįžo į Lietuvą, į Kupiškį, kur gyveno ir dirbo jo žmona gydytoja Sofija Balčikonytė-Jankauskienė. Jos patartas Juozas įstojo į Kauno medicinos mokyklą ir ją baigė, įgijęs dantų techniko specialybę. Kurį laiką dirbo Kupiškio ligoninės poskyryje Subačiaus miestelyje dantų protezistu-techniku.

1964 m. į Vilniaus KGB komitetą jį pakvietė KGB tardytojas Ščiukalinas, kuris jam pasiūlė tapti KGB agentu, taip išperkant savo žmonos gydytojos Sofijos Balčikonytės nusikaltimus; mat ji, pokario rezistencijos

metais padėdavo partizanams, juos aprūpindavo medikamentais, juos gydė. O vienam jų, sunkiai sužeistam Algimantui Stankūnui net operaciją padarė, taip išgelbėjusi jo gyvybę. Juozas Jankauskas nesutiko eiti Lietuvos idealų išdavystės keliu. Supykęs Ščiukalinas jam pagrasino, kad jis pats ir jo šeima jo tarnybos būsią sutrinti į purvus, nes, jo nuomone „KGB galybės sistema - amžina“. Ir iš tikrųjų nuo 1965 metų jo žmona buvo nuolat kagebistų persekiojama. Sutriko jos sveikata. Ištikus apendicito priepuoliui buvo nuvežta į Antakalnio ligoninę, kurioje ligoninės vadovas visą dieną jos neleido operuoti ir moteris taip buvo nužudyta.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Juozas Jankauskas buvo pakviestas dirbti į Krašto apsaugos komitetą ir tada iš buvusių KGB darbuotojų sužinojo, kad jo žmona prie mirties buvo privesta sąmoningai, ir kad jis pats buvo nuolat sekamas.

Nuo pat pirmųjų Krašto apsaugos departamento įkūrimo dienų Juozas Jankauskas dirbo slaptųjų dokumentų apsaugos skyriaus vedėju, režimo viršininku.. Buvo apdovanotas Sausio 13-osios medaliu (1992) ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.(1996). Čia dirbant jam buvo suteiktas dim. pulkininko leitenanto laipsnis. Iš čia jis išėjo į užtarnautą poilsį.

Tačiau iš Laisvės kovotojų rikiuotės nepasitraukė - tik savo darbą tęsė visuomeniniais pagrindais. Matydamas įvairiausias negeroves valstybės valdyme Juozas Jankauskas neliko abejingas. Jis rašė laiškus Prezidentui, Ministrų Tarybos pirmininkui, seimui ir kitoms valdžios institucijoms, ragindamas tas negeroves šalinti. Didžiausias jo širdies skausmas mūsų politinių partijų nebrandumas, jų pastangos dirbti tik savo partijos interesams, o ne Lietuvos valstybei. Jo nuomone, kad tokioje dvasinėje terpėje, kokią dabar turime, kai išnykusi pareiga savo Tėvynei ir su šaknimis iš tautos atminties išrautas patriotizmas, kai atsirado daugybė nesąžiningų žmonių valdžios viršūnėse sunku bus atkurti tvirtą valstybingumą ir disciplinuotą valstybę. Tačiau jis dėl tų bėdų kaltina ne tik kariuosius, bet ir dešiniuosius. Jo nuomone, „Nereikia aitrinti praeities žaizdų, kad ir kokios skaudžios jos būtų. Ir nereikia deginti skiedrelių, okupacijų laikų atkirstų nuo Tautos kamieno. Augs naujos kartos, kad tik jos mylėtų Lietuvą“ (Leonardas Aleksiejūnas. Žvalgai, nemokąs sustoti // Lietuvos Aidas. -2002, liepos 1,p.1.).

1988 m. rugpjūčio 4 d. Juozas Jankauskas savo lėšomis inicijavo sukurti 5 metrų aukščio iš šviesiųjų metalų Kryžių ir jį pastatė Katedros koplyčioje, kad su juo susipažintų vilniečiai ir jis būtų pašventintas Prie Kryžiaus buvo pritvirtinta paminklinė lenta „Kristau Karaliau, apsaugok lietuvių tautą ir jos žemelę nuo pražūties“. Parašas: Likę gyvi tremtiniai ir kaliniai. Vilniečiai su pagarba vežė kryžių per visą Lietuvą į Kryžių kalną. Šalia Kryžiaus pastatytas stovas ir jame įtvirtinta plevėsuoja Trispalvė mūsų valstybės vėliava. 2006 metais Juozo Jankausko lėšomis ir pastangomis pastatytas „Kristaus Kančios“ nepaprasto grožio paminklas šalia Alizavos bažnyčios Alizavos būrio žuvusiųjų partizanų atminimui. (Voverienė O. „Mes mokėsime didvyriais mirti // Lietuvos Aidas. - 2006, rugpjūčio 22, p.6)

Karininkas, išmintingas žmogus pulk. ltn. Juozas Jankauskas pagarsėjo savo inteligentiškais laiškais Seimo nariams ir savo Tautai, kviesdamas visus lietuvius vienyti ir darniai dirbti savo valstybės saugumui ir gerovei. Jo nuomone, nei vienas lietuvis neturi likti abejingas politikai, aktyviai kurti piliečių organizacijas, kurios nuolat kontroliuotų valdžios vyrų daromus sprendimus ir jeigu jie prieštarauja bendriems tautos interesams juos nuolat demaskuotų. Tik ta kova turi būti civilizuota, pakilusi virš partinių rietenų ir nukreipta į valstybės valdymo tobulinimą. „Lietuvos Aide“, valstybės laikraštyje, kaip tikras savo Tautos patriotas plk.ltn. Juozas Jankauskas paskelbė „Demokratijos dekretą“, kuriame, be kita ko rašoma: „...Mūsų žmogiškųjų jėgų susiskirstymas neturi lietuviško būdo savybių, t.y. politikai nesusėda už tolerancijos stalo (nors jau buvo pradžia) nuoširdžiai išsikalbėti ir suderinti klausimus dėl savųjų programų. Laimėjus rinkimus, mažiau būtų rūpesčių dėl valstybės valdymo. Po tokių pasikalbėjimų, susitarimų dingtų dauguma politinių priešiškimų. Kairiųjų ir dešiniųjų požiūris liktų bendras į savo valstybės ateitį ir praeitį. Turėtume tvirtą supratimą kartu su gražiais renginiais prisiminti savo žmonių skausmą, jų vargus, vieningai atiduotume pagarbą. Jaunimas džiaugsmingai sutiktų šią vienybę, o jų tėvai ir seneliai su malonia šypsena kalbėtų: daug praradome dėl savo kvailoko priešiško ir vienybės stokos“ (Lietuvos Aidas.- 2002, liepos 1,p. 1).

Galima ginčytis dėl požiūrio, arba su juo nesutikti, tačiau atimti žmogui teisę mąstyti, kad tik susitaikymas gali mums suteikti ramybę ir išvaikyti nesantaikos demonus, negalime. Tik laikas parodys, kurie buvo teisūs. Viena tik aišku, kad Teisingumo siekiančiųjų ir siekiančių užmiršti praeitį, kurioje patys dažnai susikruvino rankas, arba pritarė kraupiam mūsų Tautos genocidui, dabar jau jėgos yra nelygios. Pastarųjų Lietuvoje jau yra žymiai daugiau. Ir tai yra didelė Tautos nelaimė. Bet ieškoti išeities vardan Lietuvos ateities.privalome. Plk. ltn. Juozas Jankauskas siūlo vieną iš galimų variantų. Jis neprarado vilties atgaivinti Tautos dvasią. Iki šiol aktyviai veikdamas tikisi tą viltį realizuoti. Kaip daugelis pripažįsta, teigiamų poslinkių šia kryptimi Lietuvoje jau atsiranda.

2006-10-25